

Pécsi Nemzeti Színház

Dés László – Geszti Péter – Grecsó Krisztián

A PÁL UTCAI FIÚK

zenés játék két felvonásban

Molnár Ferenc azonos című regénye nyomán

Pécsi Nemzeti Színház

Dés László – Geszti Péter – GreCsó Krisztián

A PÁL UTCAI FIÚK

zenés játék két felvonásban

Az eredeti színpadi változat kialakításában részt vett:
Marton László és Radnóti Zsuzsa,
Török Sándor átdolgozásának néhány elemét felhasználva

A Pécsi Balett társulatának közreműködésével
Rendező – koreográfus: Vincze Balázs
Harangozó-díjas, Érdemes művész

Bevezető gondolatok

Van a magyar irodalomnak egy különös alakja, aki úgy lépett be a századforduló világába, mintha kabátzsebében mindig lett volna egy marék gyufa és egy marék csillagpor.

Molnár Ferenc a modern polgári Budapest egyik legélesebb szemű krónikása lett: olyan író, aki egyszerre látta a város új lendületét és azokat a finom repedéseket, amelyekből később egész korszakok igazságai bújnak elő.

Miközben Európa a huszadik század kapujában fél lábbal még a Monarchia elegáns szalonjaiban időzött, a másikkal már a robogó modernitás peremén billegett, Molnár pontosan értette, mennyire törékeny ez az egész.

Épp olyan törékeny, mint egy üveggolyó.

A századfordulós Budapest sokszínűsége — a villamos zúgása, a kávéházak állandó zsongása, az iparosodó város szilárduló öntudata — Molnár műveinek állandó háttere.

Ez a világ egyszerre volt biztonságos és bizonytalan: az új társadalmi mozgások miatt a régi értékek meginogtak, miközben a polgári erények — fegyelem, szorgalom, hűség — továbbra is meghatározták a közösségek mindennapjait.

A fiatal Magyarország kereste a helyét Európában, és közben saját gyerekkorát is próbálta megérteni.

Talán ezért talált olyan könnyen hangot Molnár a gyerekszereplőkkel: bennük látta azt a tisztaságot, amely még képes tükröt tartani a felnőttek világa elé.

Molnár szemében a gyermek nem a felnőtt előszobája, hanem önálló univerzum, saját törvényekkel, saját erkölcsi renddel. A Pál utcai fiúk világában a gyermeki közösség nem pusztán játékterület, hanem modellje mindannak, ami a kor társadalmában történik.

A grundért vívott harcban ott rezeg a századelő politikai feszültsége, a területért, befolyásért folytatott küzdelem metaforája.

A gyerekek önszerveződő demokráciája pedig mintha előre jelezné azt a vágyat, amely a magyar társadalomban — minden töréspontja ellenére — újra és újra megjelenik: hogy közösen teremtsünk rendet egy gyakran rendezetlen világban. Molnár művészete ezért vált időtlenné.

Miközben saját korának városi gyermekeit figyelte, valójában az emberi természet állandó mintázatait rajzolta meg: a lojalitást és árulást, a kicsinyességet és nagylelkűséget, az önérték és a közösség dilemmáját.

A századforduló történelmi tapasztalata — az, hogy bármikor széteshet az, amit szilárdnak hiszünk — mindvégig ott lappang műveinek mélyén.

És talán éppen ezért olyan erős ma is: mert a gyerekek történetén keresztül Molnár arra emlékeztet, hogy minden korszaknak megvannak a maga „grundjai”, és minden korban eldől, képesek vagyunk-e áldozat nélkül közösséget teremteni.

Alkalmazási területek és felületek

A Pál utcai fiúk ideális feldolgozási anyag az 5–8. évfolyam számára, mert a regényben szereplő fiúk életkora pontosan megegyezik a felsős diákokéval, így a történet könnyen azonosulási felületté válik.

Ebben a korosztályban jelennek meg a közösségi konfliktusok, a lojalitás és kirekesztés kérdései, amelyek a mű központi témái is.

A felső tagozat pedig már képes a dramatikus játékok, erkölcsi dilemmák és vitaszituációk tudatos feldolgozására, így a szöveg pedagógiai lehetőségei maximálisan kihasználhatók.

Tanórai alkalmazási lehetőségek

Magyaróra (szövegértés és értelmezés).

Kulcsjelenetek összehasonlítása: gerébi árulás, gittegyleti jelenet, Boka döntései.
Szereplőpárok elemzése: Boka–Geréb, A Pál utcaiak–vörösingések.
Szimbólumok: grund, zászló, üveggolyó.

Feladatötlet:

„Miért fontos a grund?” – érvelő fogalmazás személyes példákkal.

Erkölcstan / Etika

Igazságosság vs. szabálykövetés dilemmái.
Kirekesztés felismerése és megelőzése.
Közösségi felelősség: ki felel Nemecsek haláláért?

Vitaszituáció:

„Geréb árulása indokolható volt-e?” – pro/kontra pozíciókkal.

Dráma és színház

Szituációs játékok: „Új Gittegylet”
– a csoport saját szabályrendszerének megalkotása.

Fórumjáték: „Megállítható-e a grundért vívott háború?”

Szerepcserés jelenetek: „Ha te lennél Boka...”

Kapcsolódás:

A Pécsi Nemzeti Színház program „A grund szabályai” foglalkozása pontosan ugyanezekre az interakciókra épít:
dramatikus játék, szabályalkotás, erkölcsi dilemmák szituációkban

Történelem (19–20. század fordulója)

Budapest modernizációja, urbanizáció.

Polgári értékrend változásai.

A gyermeki világ ábrázolása, társadalmi modellek.

Rövid projekt:

„Így nézett ki a mi környékünk 120 éve” – kortörténeti minikutatás.

Közösségi (osztályfőnöki / iskolai) alkalmazások

Osztályközösség-fejlesztés

Ki milyen szerepet tölt be a közösségben? („Ki a mi Bokánk?”)

Kirekesztés dinamikái és megelőzése.

Közös szabályalkotás játékos formában.

Reflektív kör:

„Mi az osztályunk grundja? Miért érdemes védeni?”

Konfliktuskezelés és együttműködés

A Pál utcaiak konfliktusai mint minták.

Belső konfliktusok lejátszása szerepekben.

Egyezkedési helyzetek megoldása.

Gyakorlat:

„Béketárgyalás a grundon” – mediációs technikákkal.

Projektnap vagy témanap

Grund-tervezés: makettkészítés, kreatív terek.

Dramatizált jelenetek önálló csoportokban.

Filmpárhuzamok és színházi élmények összevont elemzése.

Dramatikus és részvételi módszertani ajánlások

Vitaszínházi blokk

Eldöntendő kérdés: „Lehet-e szabály nélkül közösség?”

Két oldalra rendezett osztály: véleménycserével.

Fórumjáték / szerepcseré

Diákok beléphetnek a helyzetbe: „Mi lett volna, ha...?”

Problémamegoldó cselekvés.

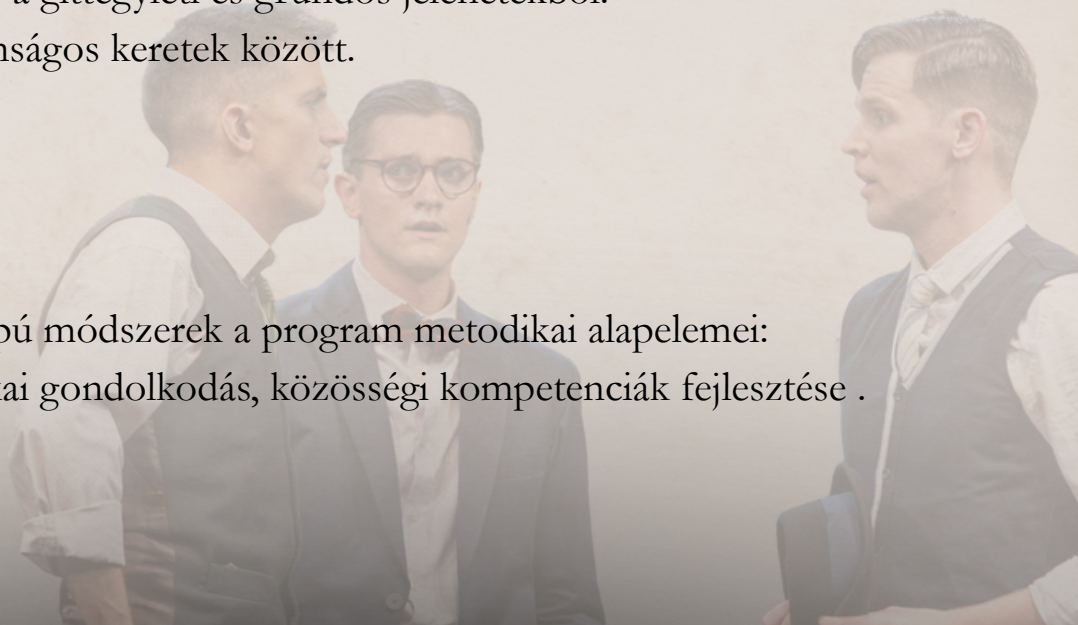
Interaktív jelenetépítés

Kiscsoportos dramatizálás a gittegyleti és grundos jelenetekből.

Tanári moderálással biztonságos keretek között.

Háttér:

A részvételi, párbeszédalapú módszerek a program metodikai alapelemei:
élményalapú tanulás, kritikai gondolkodás, közösségi kompetenciák fejlesztése .

Pedagógiai célrendszerhez való kapcsolódás

A javasolt órák és gyakorlatok kapcsolódnak:

- a NAT közösségépítő, erkölcsi és szövegértési céljaihoz,
- a drámapedagógiai kompetenciákhoz (együttműködés, kommunikáció, empátia),
- a Pécsi Nemzeti Színház nevelési programjához (élmény, párbeszéd, aktív részvétel)

A Pál utcai fiúk története olyan kérdéseket hoz be az osztályba, amelyek mellett könnyű megállni egy pillanatra: vajon hogyan működik ma egy közösség, és mit kezdünk benne egymással?

A grund világa lehetőséget ad arra, hogy a diákok saját tapasztalataik felől közelítsenek a barátság, a felelősség vagy éppen a kirekesztés témáihoz.

A dramatikus helyzetek pedig megnyithatnak olyan beszélgetéseket, amelyekben mindenki megtalálhatja a maga szerepét és kérdését.

Ha ezeket a helyzeteket óvatosan kibontjuk, az osztály maga döntheti el, milyen „grundot” szeretne őrizni — vagy éppen újraépíteni.

Játékos drámaóra – Üveggolyó

Kapcsolódó előadás: A Pál utcai fiúk

Korosztály: 7–8. évfolyam

Időtartam: 45–60 perc

Helyszín: osztályterem

1. Célok

- A regény és az előadás szimbolikus rétegeinek megérintése a diákok saját élményein keresztül.
- A közösségi értékek – hűség, akarat, erő, bizalom és árulás – vizsgálata személyes tapasztalatokon keresztül.
- Annak felfedezése, hogyan válik egy egyszerű tárgy – az üveggolyó – belső értékek hordozójává.
- Önismeret és közösségi felelősség erősítése: mi az, amit a diákok valóban „kincsnek” tartanak, és miért.

2. NAT-kapcsolódás

- Magyar nyelv és irodalom – epikus művek értelmezése, szimbolikus jelentések felismerése.
- Dráma és tánc / drámapedagógia – improvizáció, szimbolikus tárgyjáték, élményalapú színházi tanulás.
- Erkölcstan / közösségfejlesztés – közösség, felelősség, bizalom, döntéshelyzetek.
- Kulcskompetenciák – szociális kompetencia, kommunikáció, együttműködés, kreativitás.

3. Módszerek

A foglalkozás során olyan egyszerű, mégis mélyen ható módszereket használunk, amelyekben a diákok játékosan, saját élményen keresztül fedezhetik fel az üveggolyó szimbolikus jelentéseit. A következő eszközök segítik őket abban, hogy a történet értékei személyessé, átélhetővé és közösségi tapasztalattá váljanak.

- **Improvizáció és tárgyszimbólum-játék**

A diákok különböző helyzetekben használják az „üveggolyót” mint jelképet, így játékosan tapasztalhatják meg, hogyan válik egy tárgy jelentéshordozóvá.

Az improvizáció segít abban, hogy spontán, saját hangjukon kapcsolódjanak a történet értékeihez.

- **Rövid írásos önkifejezés („üzenet az üveggolyóba”)**

Minden tanuló egy papírdarabra ír egy szót vagy gondolatot, amely számára fontos értéket jelöl. Ez a lépés segít a belső tartalmak megfogalmazásában, és személyessé teszi a szimbolikus „kincset”.

- **Kiscsoportos cserejáték**

A diákok egymás üveggolyóit adják-veszik egy rövid játék során, így megtapasztalják, milyen érzés megosztani valamit, ami számukra fontos. A cserehelyzetek a bizalom, felelősség és a másik értékeinek tisztelete felé terelik a csoportot.

- **Közös beszélgetés, reflektív kör**

A foglalkozás végén a diákok körben megoszthatják élményeiket, érzéseiket és felismeréseiket. A reflektív kör segít levonni a tanulságokat, és összekapcsolja a saját élményt a történetben szereplő üveggolyó jelentésvilágával.

4. Folyamat

Külsőségek – „Mi lehet ma az üveggolyó?” (5 perc)

A tanár megmutat egy üveggolyót vagy egy gondosan összegyűrt papírgolyót.
A kérdés egyszerű, mégis gondolatébresztő:

„Miért ragaszkodunk valamihez, ami elsőre jelentéktelennek tűnik?”

A diákok ötleteket mondanak: telefon, cipő, kulcstartó, lájkok, szerencsehozó tárgyak.

Fókusz: ami csillog, nem mindig érték — és ami igazán érték, gyakran láthatatlan.

Saját üveggolyó készítése (10 perc)

Minden tanuló írjon egy szót vagy rövid üzenetet egy kis papírra:

„Mi az én kincsem? Mit őrzök a legjobban?”

A papírból egy személyes „üveggolyó” készül: arról az értékről, amit a diák a legfontosabbnak tart.

Fókusz: a személyes értékek megnevezése és kézbe foghatóvá tétele.

Üveggolyócsere – a közösség tere (10 perc)

A diákok lassú ritmusú cserejátékkal továbbadják egymás „kincseit”.

A végén mindenki egy másik diák üveggolyóját tartja.

Megbeszélés:

- Milyen érzés volt odaadni a sajátodat?
- Milyen érzés másét kézben tartani?
- Mit jelent felelősséget vállalni valaki más értékeiért?

Fókusz: a bizalom, a megosztás és a másik értékeinek tisztelete.

Mi fér bele egy üveggolyóba? (15 perc)

Tanári rávezetés: a történetben az üveggolyó egyszerre jelképe a hitnek, az akaraterőnek, a tisztességnek — és annak, hogy a legapróbb dolgok néha a legnagyobb súlyt hordozzák.

Közös ötletelés a kérdésre:

„Mit hordozhat még magában egy ilyen kicsi, áttetsző tárgy?”

Barátság? Ígéret? Emlék? Egy jó döntés? Egy rossz, amit jóvá szeretnénk tenni?

Fókusz: a tárgy ekkorra már túlmutat önmagán — élménnyé, majd közös értékévé válik.

Zárókör – „A közös üveggolyó” (5–10 perc)

Körben mindenki mond egy szót, amelyet beletenne az „osztály közös üveggolyójába”.

A tanár ezeket felírja, és lassan kirajzolódik a csoport közös értéktérképe.

Záró üzenetként elhangzik:

„Az üveggolyó mindig attól kap értelmet, aki kézben tartja — ma ezt közösen töltöttük meg.”

Időkeret

- Bevezetés: 5 perc
- Egyéni alkotás: 10 perc
- Cserejáték: 10 perc
- Közös reflexió: 15 perc
- Zárókör: 5–10 perc

Várható eredmények

- A diákok felismerik, hogy egy apró, hétköznapi tárgy is hordozhat mély jelentést.
- Megértik, hogy A Pál utcai fiúk értékei ma is jelen vannak a saját közösségükben.
- Erősödik a bizalom, az odafigyelés és a mások iránti felelősségvállalás.
- A csoport megtapasztalja, hogy egy közösség akkor válik egésszé, ha képes megőrizni egymás „kincseit”.

Ez a segédanyag nem kész válaszokat, hanem lehetséges útvonalakat kínál ahhoz, hogy A Pál utcai fiúk története élő párbeszéddé váljon az osztályban.

Minden egyes óra, minden improvizáció, minden kimondott vagy kimondatlan kérdés továbbírja a grund történetét – már nem Molnár, hanem a diákok kezével.

A színházi előadás és a drámaóra csak keretet ad; a valódi tartalom ott születik, ahol a gyerekek saját élményei találkoznak a történetben felvetett dilemmákkal.

Ha sikerül teret adni ennek a találkozásnak, akkor az üveggolyó nem csupán jelképpé válik, hanem közös tapasztalattá: annak bizonyítékává, hogy egy történet képes közösséget építeni, újra és újra.

Nemecsek nélkül

– üveggolyók háborúja és békéje

drámatanári gondolatok a rendezésről

A Pécsi Nemzeti Színház színpadán újra életre kelt Molnár Ferenc halhatatlan története, **A Pál utcai fiúk**. Az előadás rendezése feszes, átgondolt és mégis játékos, Vincze Balázs érzékeny kézjeggyével és markáns koreográfiai világával. A színészek szívből jövő alakításai, a gyermeki világ hiteles megidézése, valamint a mozgás, zene és játék szerves egysége olyan színházi élményt teremtett, amely egyszerre volt realista és szimbolikus.

A színpadon létrejött világ nem csupán gyerekek játékaról mesélt, hanem tükörként mutatta meg a felnőtt társadalom ellentmondásait és örökös küzdelmeit is.

A Dész László – Geszti Péter – GreCsó Krisztián által jegyzett zenés színpadi játék, melynek kialakításában **Marton László** és **Radnóti Zsuzsa** is részt vett, **Török Sándor** átdolgozásának egyes elemeit felhasználva, az eredeti színpadi változat hagyományaira építve készült.

A produkcióban közreműködött a **Pécsi Balett társulata**, a rendező–koreográfus **Vincze Balázs**, Harangozó-díjas, Érdemes művész.

Míg Molnár Ferenc regénye elsősorban az emlékezés és az elbeszélés finom belső idejében bontja ki a történetet, addig a zenés színpadi változat a jelen idejű testiségen, a mozgáson és a zene érzelmi sűrítésén keresztül teszi átélhetővé ugyanazt a morális tétet.

Az előadás ereje azonban nemcsak a szimbólumok újrafényesítésében rejlett, hanem a színészi játékban is. Az alakítások egységes színvonala gyönyörűen szőtte össze a történetet: minden figura hiteles, pontos és élő volt.

Különösen erős volt a Boka–Áts–Nemecsek hármasság, amely megteremtette az előadás drámai mélységét. Boka vezetői szilárdsága, Áts Feri méltósággal teli ellenfélként való jelenléte és Nemecsek törekvése olyan hármasságot alkottak, amelyben a néző egyszerre láthatta a közösség erejét, a küzdelem tisztességét és az áldozat fájdalmát.

Ehhez a drámai mélységhez szervesen kapcsolódtak az előadás állandó humorát megteremtő elemek. A pontos jellemkialakítás és a helyzetkomikumok nem gyengítették, hanem éppen erősítették a tragikumot: Molnár története nem vált sötétté vagy túl komorrá, hanem megőrizte gyermeki játékosságát.

A nevetés és a könnyek egymást váltva szőtték át az estét, ahogyan az életben is: a komikum és a tragikum mindig kéz a kézben jár.

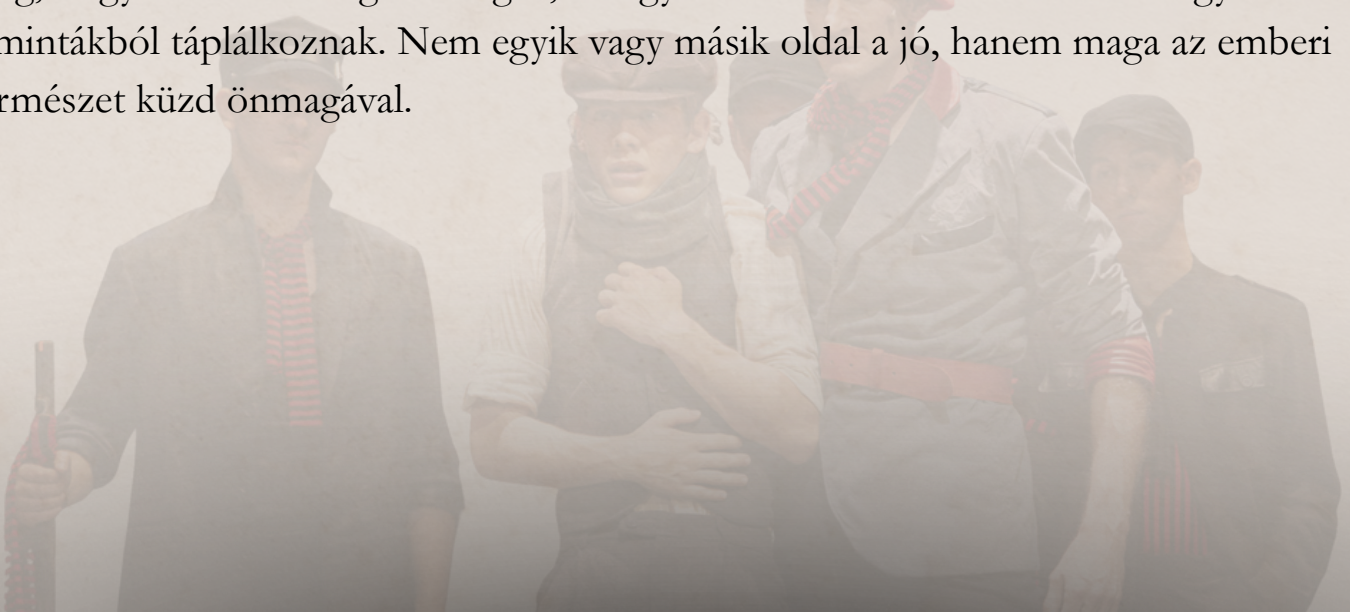
A hatást erősítette **a jelmez és díszlet költői, metaforikus használata.**

A visszafogott, mégis pontosan jelzett kosztümök és a szimbolikus tér nem pusztán háttérrel adtak a játéknak, hanem a gyermeki és felnőtt világ közötti határmezsgyét is érzékeltették. A díszletelemek egyszerre voltak valóságosak és emblematikusak: egy pad, egy kerítés, egy zászló a maga egyszerűségében is egész univerzumokat idézett meg. A szcenika éppen ezzel a letisztultsággal vált költőivé, mintha maga a grund is a képzelet terében született volna újra.

Az előadás világában minden szereplő markáns ellenpontot vagy párt kapott: Kolnay és Barabás a „kis tudósok” kettősét rajzolták meg, Geréb árulása a többiek hűségét tette élesen láthatóvá, míg a Gittegylet a grundért folyó küzdelem ironikus, groteszk kicsinyítéseként működött. Ez a tudatos szerkesztés a színpadon is világosan megjelent: a figurák egymás tükrében értelmeződtek, s ebből rajzolódott ki nemcsak egy gyerekközösség, hanem egy ma is ismerős társadalmi működés kicsinyített modellje.

Éppen ezért A Pál utcai fiúk ma is ideológiai olvasatok sokaságát kínálja. A Pál utcaiak önszervező közössége könnyen értelmezhető a demokratikus rend jelképeként: közösen hozott szabályok, választott vezetők, és egy mindenki által védendő közös ügy. A vörösingesek ezzel szemben sokak szemében a totalitárius logikát képviselik: egy erős vezető (Áts Feri), fegyelem, uniformizált külső, erőpolitika.

A két világ azonban nem fekete-fehéren szembenálló. Molnár egyik legnagyobb erénye, hogy nem démonizál: Áts Feri például méltó ellenfél, tisztességes vezető, miközben a Pál utcaiak között ott az árulás, a gyengeség, Geréb alakjában. Így mutatja meg, hogy a felnőtt világ ideológiái, a nagy rendszerek közötti harcok is ugyanezekből a mintákból táplálkoznak. Nem egyik vagy másik oldal a jó, hanem maga az emberi természet küzd önmagával.

És itt válik a regény igazán tragikussá: a felnőtt világ gyengeségei a gyerekek játékán keresztül válnak láthatóvá. A grundért folytatott háború éppoly értelmetlen, mint a felnőttek csatározásai, amelyek sokszor apróságokért, üres jelképekért robbannak ki. Az áldozat azonban nagyon is valóságos: Nemecek halála. A gyermeki tisztaság, a legártatlanabb szereplő elvesztése mindig azt kérdezi tőlünk: valóban szükség van-e egy „Nemecekre” ahhoz, hogy felismerjük harcaink hiábavalóságát?

A darab végén felbukkanó üveggolyó ebben a fénytörésben kap különös erőt.

Amikor Áts Feri átadja Bokának, a frontvonal hirtelen eltűnik.

Nem győztes és vesztes áll egymással szemben, hanem két ember, akik elismerik egymás küzdelmét. Az apró, törekeny üveggolyó egyszerre válik a gyermeki világ jelképévé és a felnőttek világának kritikájává: miért áldozunk fel életeteket, kapcsolatokat, közösségeket apró „üveggolyókért”?

Miért kell mindig egy ártatlan, egy tiszta lélek halála ahhoz, hogy megértsük: a háború tárgya valójában semmiség?

Ez az üzenet ma különösen aktuális. Tele vagyunk „üveggolyó-háborúkkal” – politikában, közéletben, kultúrában, családokban. Mindkét oldalon van igazság, van tradíció, van küzdelem a jóért. De ha egymás ellen fordulunk, mindig marad vesztes. Talán itt az ideje megtanulni, amit a gyerekek története sugall: több üveggolyót kellene cserélnünk egymással. Nem elvenni, nem harcolni érte, hanem ajándékként átnyújtani. Az igazi győzelem nem a másik fél veresége.

Az igazi győzelem az, ha képesek vagyunk **áldozat nélkül jobbra tenni a világot.**

Dés László – Geszti Péter – Grecsó Krisztián

A PÁL UTCAI FIÚK

zenés játék két felvonásban

Molnár Ferenc azonos című regénye nyomán

Az oktatási segédanyaghoz felhasznált fotókat készítette: Rajnai Richárd

Készítette: Tóth Zoltán - drámapedagógus